

GÜVENLİK BOYUTUYLA DOĞU AKDENİZ KRİZİ

Ramazan İZOL*

Öz

Doğu Akdeniz nispeten küçük ve kapalı bir deniz olduğundan, sahildar devletler arasında Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının sınırlandırılması meselesi önemli bir sorun olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada da güvenlik kavramı üzerinden Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının sınırlandırılması meselesi irdelenmiş ve Doğu Akdeniz Krizi'nin perde arkasına ışık tutulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın temel amacı Doğu Akdeniz'deki Türk-Yunan geriliminin sebeplerini ortaya koymak ve deniz yetki alanlarının sınırlandırılması meselesini uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde ele almaktır. Bu minvalde çalışmada öncelikle, güvenlik kavramının hangi bağlamda çalışmaya katkı sağlayabileceği gösterilmiştir. Akabinde Doğu Akdeniz'deki Türk-Yunan geriliminin tarihsel arka planına değinilmiş ve bu gerilimin Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının sınırlandırılması meselesi ile ilişkisi ele alınmıştır. Çalışmada Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının sınırlandırılması meselesinde tarihsel sürecin yanı sıra küresel ve bölgesel güçler arasındaki jeopolitik rekabet, ontolojik güvenlik ve enerji güvenliği gibi hususların nasıl bir rol oynadığı ortaya koyulmuştur. Çalışmada son olarak ise Doğu Akdeniz'deki krizin çözümü adına neler yapılabileceğine dair tavsiye ve önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Yunanistan, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs, Deniz Yetki Alanları, Güvenlik

THE EASTERN MEDITERRANEAN CRISIS IN TERMS OF ITS SECURITY DIMENSION

Abstract

the issue of delimitation of maritime areas in the Eastern Mediterranean has emerged as an important problem among coastal countries since it is a relatively small and closed sea. In this study, the issue of limiting the maritime areas in the Eastern Mediterranean was examined through the concept of security and it was tried to shed light on the behind-the-scenes of the Eastern Mediterranean Crisis. The main purpose of the study was to reveal the reasons for the Turkish-Greek tension in the Eastern Mediterranean and to deal with the issue of delimitation of maritime jurisdiction areas within the discipline of international relations. In this context, first of all, the significance of the concept of security to the study was stressed.

* Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü, ramazanizol@akdeniz.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2028-3477>.

Subsequently, the historical background of the Turkish-Greek tension in the Eastern Mediterranean was mentioned and the relationship of this tension with the issue of delimitation of maritime areas in the Eastern Mediterranean was discussed. In the study, besides the historical process, issues such as geopolitical competition between global and regional powers, ontological security, and energy security in the delimitation of maritime areas in the Eastern Mediterranean were revealed. Finally, recommendations and suggestions about what can be done for the solution of the crisis in the Eastern Mediterranean were provided in the study.

Keywords: Turkey, Greece, Turkish Republic of Northern Cyprus, South Cyprus, Maritime Jurisdiction, Security

Giriş

Türkiye coğrafi olarak Akdeniz'e dört bin kilometreden fazla kıyısı olan ve tarihsel geçmişine bakıldığında da bu bölgeyle önemli bağları olan bir ülkedir. Ancak Akdeniz kavramı genellikle Türk tarihi, coğrafi ve siyasi bilincinde uzun süre gerekli önemden yoksun kalmıştır. Akdeniz'in temsili Türk kolektif tasavvurunda sabit ve durağan olmamış, tarihsel koşullara bağlı olarak, zaferler veya yenilgilere göre değişkenlik göstermiştir. Böylece, Akdeniz, Türklerin kolektif hafızasında çelişkili olarak, zafer ve yenilgi, istikrar ve istikrarsızlık, barış ve yüzleşme gibi imgelerle ilişkilendirilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun XI. yüzyılda Ege Denizi kıyılarına yayılmasından XIX. yüzyılda Tanzimat dönemine kadar, Akdeniz havzası doğal bir genişleme ve fetih alanı olarak algılanmıştır. Ancak XVIII. yüzyıldan itibaren ve XX. yüzyılda Türklerin Akdeniz ile ilişkisi kökten değişmiş, Akdeniz yenilgiyle eş anlamlı hale gelmiş ve olumsuz bir imajı yansıtmaya başlamıştır. Gerçekten de "Avrupa'nın hasta adamı" olan Osmanlı İmparatorluğu, XVIII. yüzyıldan itibaren büyük askerî yenilgiler ile karşılaşmış ve 1821'de Mora, 1878'de Kıbrıs, 1882'de Mısır, 1911'de Libya ve 1918'de Rodos olmak üzere birçok Akdeniz toprağını kaybetmiştir.

Bu tarihi arka planda yaşananların bir sonucu olarak Akdeniz bölgesine ilişkin Türk bakış açısı inişli ve çıkışlı olmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise Türkiye Atlantik ittifakına bağlı ve Soğuk Savaş'ın dayattığı stratejik gereksinimlerin yönlendirmesiyle şekillenen bir dış politika izlemiştir. Sovyet yayılmacılığına karşı tampon bölge olan Türkiye, bağımsız ve kendine özgü bir dış politika geliştirememiş ve Akdeniz havzasına yönelik kendi politikasını tam manasıyla oluşturamamıştır.

Akdeniz havzasına yönelik böyle bir tarihi geçmişe sahip Türkiye'nin, bölgeye yönelik bilinçaltında reddetme değilse de çoğu zaman bir kaçınma refleksi olduğu söylenebilir. Ancak Soğuk Savaşın bitişi, Türkiye'de yeni iktidar elitlerin başa gelmesi gibi sebeplerle Akdeniz, kaçınılması gereken bir alandan, yatırım yapmak için kullanışlı ve işlevsel bir alan haline gelmeye başlamıştır.

Bu dönemden sonra Doğu Akdeniz, çok kutuplu sistemde daha çok manevra olanağı bulabilen Türkiye için siyasi ve ekonomik fırsatlar sunan ve değerlendirilmesi gereken bir alan olarak görülmüştür. Kısaca, yenilikçi bir

dış politika vizyonuyla, Akdeniz bölgesi; bir sıçrama tahtası, Türkiye'nin uluslararası arenada hak ettiği yere yeniden entegre edilmesinde gerekli bir araç olarak işlevsel kılınması amaçlanmıştır.

2009'dan 2011'e kadar olan dönemde, İsrail ve Kıbrıs açıklarında hidrokarbon bakımından zengin üç büyük doğal gaz yatağının keşfedilmesi bölge için yeni bir dönüm noktası olmuştur. O zamandan beri Gazze Şeridi açıklarında ve Mısır sularında da yeni yataklar bulunmuştur. Ayrıca, Lübnan, Suriye ve Yunan sularında da sondaj araştırmaları devam etmektedir. Türkiye ise bu süreçte özellikle Yunanistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) ile sorunlar yaşamaya başlamıştır.

Ankara'nın özellikle Doğu Akdeniz'de savunduğu "Mavi Vatan" politikasına göre, Türkiye, bölge ülkeleri içerisinde en geniş kıyı şeridine sahip olmasına rağmen, "Yunan Gölü"nü andırdığını söylediği bu denizde artık kendini "hapsedilmiş" hissetmektedir. Son dönemlerde, Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki kararlılığına, tabii ki enerji güvenliği arayışının da yön verdiğini söylemek mümkündür. Türkiye, bölgenin önde gelen ekonomik, askeri ve demografik gücü olmasına rağmen, uzun yıllardır Akdeniz'deki bölgesel bölünmeler nedeniyle kendini izole edilmiş hissetmektedir. Enerji güvenliği meselesi enerjide çok büyük oranda dışa bağımlı olan Türkiye açısından çok önemlidir. Türkiye, Ege Denizi'nin, 1923 Lozan Antlaşması'ndan bu yana, Osmanlı İmparatorluğu'nun neredeyse tüm adalarının Yunanistan'a bırakıldığı, Akdeniz'deki birçok deniz alanından yoksun kaldığı, Akdeniz'i adeta bir "Yunan Gölü" yapan bu fiili durumdan oldukça rahatsız durumdadır.

Son zamanlardaki Yunan-Türk hesaplaşması, her şeyden önce Doğu Akdeniz'de nüfuz alanı için jeopolitik bir rekabete işaret etmektedir. Bu, Türkiye'nin jeostratejik özerklik arayan yükselen bir güç hâline gelmesi ve Yunanistan'ın, geleneksel olarak kendi etki alanının bir parçası olarak gördüğü bir bölgede Ankara'nın artan iddialı dış politikasından duyduğu rahatsızlığı ile ilişkilidir. Doğu Akdeniz'deki Yunan-Türk rekabeti, Libya, Suriye ve Lübnan gibi birkaç cephede de ortaya çıkan jeopolitik bir güç mücadelesinin yansımasıdır. Ankara'nın geniş ulusal egemenlik tanımı ve Doğu Akdeniz'deki büyük hedefleri, Yunanistan'ının Akdeniz vizyonuyla ve bölgedeki çıkarlarının tanımıyla çelişmektedir. Doğu Akdeniz'deki son zamanlarda sıklıkla duyulan gaz keşifleri, Türkiye ile komşuları arasındaki rekabeti canlandırmış ve bölgede yeni bir çatışma düzlemine yol açmıştır. Kıbrıs meselesinin çözülemediği olması ve Türkiye ile Yunanistan arasında öteden beri süregelen anlaşmazlıklar ise Doğu Akdeniz'deki krizi tetiklemiştir. Bu durum bölge ülkelerini olduğu kadar uluslararası yapıyı da etkilemiştir.

Bu çalışmanın temel amacı ise son dönemde önemli bir kriz olarak belirginleşen Doğu Akdeniz'deki deniz alanlarının sınırlandırılması meselesini uluslararası ilişkiler disiplini boyutuyla ele almaktır. Çalışmanın temel soruları ise şunlardır: Doğu Akdeniz Krizi'nin ortaya çıkmasına yol açan jeopolitik ve güvenlikle ilgili meseleler nelerdir? Buradaki krizin

şiddetlenmesinde hangi faktörler etkili olmuştur? Doğu Akdeniz Krizi'nde tarafların bakış açıları nelerdir ve bu kriz nasıl bir güç mücadelesi üzerinden şekillenmektedir? Çalışmada nitel yöntem analizi benimsenmiş ve Doğu Akdeniz krizine dair karşılaştırmalı bir analiz yapılmıştır.

Doğu Akdeniz Krizi, özünde Türkiye ile onun bölgesel rakipleri arasındaki güç mücadelesinin yansımasıdır. Türkiye'nin Yunanistan ve Kıbrıs ile olan deniz sınırı anlaşmazlıkları Mısır ve İsrail gibi ülkelerle var olan diğer anlaşmazlıklarla örtüşmüştür. Ayrıca Doğu Akdeniz'in coğrafi yapısı 200 deniz mili menzilin uygulanmasını engellediğinden ikili ve çok taraflı anlaşmazlıkların çözümü de zorlaştırmıştır (Adar ve Toygur, 2020). Türkiye, Yunanistan ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) arasında (Bayram, 2015) Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ile ilgili 2000'li yılların başında başlayan çekişme, bölgede doğal gaz rezervlerinin keşfinin artmasıyla daha da derinleşmiştir. Ayrıca 2016 FETÖ darbe girişimi, Batı'nın bu darbe girişimine karşı kayıtsız kalması, yine Batı'nın Suriye'deki iç savaşta PYD ile arasına mesafe koymaması, Yunanistan ve GKRY'nin Doğu Akdeniz'de artan faaliyetleri ile bir araya gelince, Türkiye'nin Batı'ya yönelik tehdit algıları tırmanmıştır. Bu süreçte Doğu Akdeniz'de deniz silahlanma yarışı hızlanırken gaz kaynaklarını bulma ve çıkarma faaliyetleri artmış ve MEB (Münhasır Ekonomik Bölge) alanlarını güvence altına almaya yönelik askeri ve siyasi faaliyetler yoğunlaşmıştır. Nihayetinde Türk karar vericiler, Mısır ve İsrail gibi bölgesel rakiplerinin ve Batılı ortaklarının Yunanistan ve Kıbrıs ile hizalanmasını temel güvenlik sorunu olarak dikkate almıştır (Rubin ve Eiran, 2019:17).

Yunanistan ile Türkiye arasında Doğu Akdeniz'de yaşanan sorunlar özünde deniz yetki alanlarının sınırlandırılması etrafında şekillenmektedir. Uluslararası deniz hukukuna göre bir kıyı devletinin kıta sahanlığı ilan edilmesi zorunlu olmayan doğal bir haktır. Diğer taraftan MEB'in ilgili devlet tarafından ilan edilmesi gerekmektedir. Bir bölgede kıta sahanlığına ya da MEB alanına sahip olan ülke o bölgedeki deniz tabanı ve deniz alanları üzerinde egemenliğe ve kullanım yetkisine sahiptir (Pazarıcı, 1986). Kıta sahanlığı eğer deniz alanlarının genişliği yeterli ise iki yüz mil ve ötesine kadar uzanabilmektedir. Ancak Doğu Akdeniz'de olduğu gibi dar bir deniz etrafında yer alan devletler için MEB alanının belirlenme süreci ise, deniz hukuku sözleşmesine göre, tek taraflı girişimlerden ziyade uluslararası antlaşmalar yoluyla ve hakça ilkelere uygun olarak gerçekleşmelidir (Türkoğlu vd., 2018:599). Bu minvalde, Doğu Akdeniz'de MEB alanlarının belirlenebilmesi için taraflar arasında uluslararası antlaşmaların akdedilmesi gerekmektedir. Doğu Akdeniz Krizi ise işte bu tür antlaşmaların yapılamamasından kaynaklanmıştır. Ayrıca bölgesel ve küresel güçlerin bölgeye yönelik ilgi ve rekabetleri Doğu Akdeniz'deki krizi derinleştirmiştir.

1. GÜVENLİK VE DOĞU AKDENİZ KRİZİ

Güvenlik literatürüne bakıldığında özellikle Soğuk Savaş'ın bitimine kadarki süreçte, devlet merkezli ve güç politikası odaklı realist teorinin de önemli etkisiyle, askeri güce ve askeri tehditlere odaklanan bir düzlem göze çarpmaktadır. Daha çok fiziksel güvenliğe vurgu yapılan bu güvenlik anlayışı klasik güvenlik anlayışı olarak bilinmektedir (Kanat ve Aktel, 2019:90-91). Jeopolitik(Öztürk ve İrfanoğlu, 2021) bir okumayı da beraberinde getiren klasik güvenlik anlayışı Soğuk Savaş sonrasında değişime uğramıştır. Bu anlamda güvenlik kavramına sosyal, ekonomik ve çevresel konuları ele alan yeni boyutlar eklenmiştir (Buzan vd., 1998). Örneğin insani güvenlik, enerji güvenliği, ontolojik güvenlik ve çevre güvenliği gibi kavramlar literatürde kendilerine önemli bir yer bulmaya başlamıştır.

Konumuz Doğu Akdeniz'deki Türk-Yunan gerilimi mevzubahis olduğunda ise güvenlikle alakalı olarak hem klasik güvenlik anlayışının vurguladığı noktaların hem de enerji güvenliği ve çevre güvenliği gibi görece yeni gündeme gelen konuların da işin içine dahil edilmesi gerektiği görülmektedir. İlk olarak Doğu Akdeniz'de yaşanan krizin küresel ve bölgesel olarak jeopolitik ve stratejik anlamda pek çok önemli boyutu bulunmakta ve bu sebeple de klasik güvenlik anlayışının bakış açısından yararlanması gerekmektedir. Nitekim Doğu Akdeniz'de işin içinde pek çok aktörün dâhil olduğu reel-politik bir mücadele düzlemi bulunmaktadır. Diğer taraftan Doğu Akdeniz'de özellikle hidrokarbon enerji kaynakları temelinde de bir politik-ekonomi düzlemi bulunmakta ve Doğu Akdeniz artık enerji merkezi olarak dikkate alınmaktadır. Bu bağlamda enerji güvenliğini sağlamak isteyen pek çok devlet gerek Doğu Akdeniz'de petrol ve doğalgaz rezervleri üzerinde pay elde etmek gerekse de enerji taşımacılığının istasyonu olmak amacıyla mücadele vermektedir.

İlk olarak Doğu Akdeniz'deki mücadelenin jeopolitik ve jeostratejik güvenlik sağlama gibi amaçlar çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Nitekim Doğu Akdeniz bölgesi tarihin ilk dönemlerinden itibaren önemli ve ayrıcalıklı bir konuma sahip olmuştur. Kıbrıs Adası'nı da içerisinde barındıran Doğu Akdeniz Havzası hem Orta Doğu coğrafyasından batıya hem de Hint Okyanusundan diğer bölgelere yönelik ticaretin merkezlerinden biri olmuş, bunun yanında Doğu Akdeniz'de egemenlik kuran devletlerin güvenliğinde merkezî bir yer teşkil etmiştir (Kedikli ve Deniz, 2015:402). Öte yandan Doğu Akdeniz Havzasının jeopolitik teoriler açısından da önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Nitekim Mahan'ın deniz teorisi yaklaşımına göre Doğu Akdeniz bölgesi doğu ile batı arasındaki ticaret yollarında bulunması, önemli limanlara sahip olması ve Karadeniz'in çıkışında yer alması açısından oldukça önemlidir. Mackinder'ın kara hâkimiyeti teorisi açısından bakıldığında da Doğu Akdeniz kalpgâha giden deniz yollarının odak noktalarından biridir. Spykman'ın kenar kuşak teorisi açısından bakıldığında ise Doğu Akdeniz bölgesi kenar kuşağın önemli bir kısmını çevreleyen oldukça stratejik bir konuma sahiptir (Özgen, 2013:104).

Ayrıca Doğu Akdeniz’de özellikle doğalgaz rezervlerinin çokça olduğunun tahmin edilmesi çevre güvenliği açısından da önemlidir. Zira doğalgaz diğer enerji ve fosil kaynaklarına nazaran daha temiz ve çevreci bir enerji hammaddesidir (Yılmaz, 2005:4). Son olarak Türkiye ile Yunanistan arasında Doğu Akdeniz’de patlak veren krizin ontolojik güvenlik boyutunun olduğu da söylemek mümkündür. Güvenlik literatüründe görece yeni bir yaklaşım olarak görülebilecek ontolojik güvenlik; bir devletin fiziksel güvenliğinden ziyade nisbeten istikrarlı bir kimliğe sahip olma hissini ifade etmektedir (Steele, 2007). Bu anlamda Türkiye’nin Mavi Vatan kavramını öne çıkarması ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ile birlikte Doğu Akdeniz’deki deniz alanlarının paylaşılması meselesini hayati çıkar olarak görmesi, diğer taraftan Yunanistan ve GKRY’nin Türkiye ile masaya oturup pazarlık sürecine girmek yerine uzlaşmaz ve tek taraflı bir tutum benimsemesi, her iki tarafın da Doğu Akdeniz meselesine ontolojik önem atfetmesinden kaynaklanmaktadır. Zira iki taraf için de Doğu Akdeniz’deki mücadelede Ben/Öteki karşıtlığı ve kendi benliklerini sağlamlaştırma kaygılarına dayanmaktadır. Doğu Akdeniz Krizi, özellikle Yunan ve Rum tarafı açısından kendi kimliklerini perçinledikleri bir sürece dönüşmüştür.

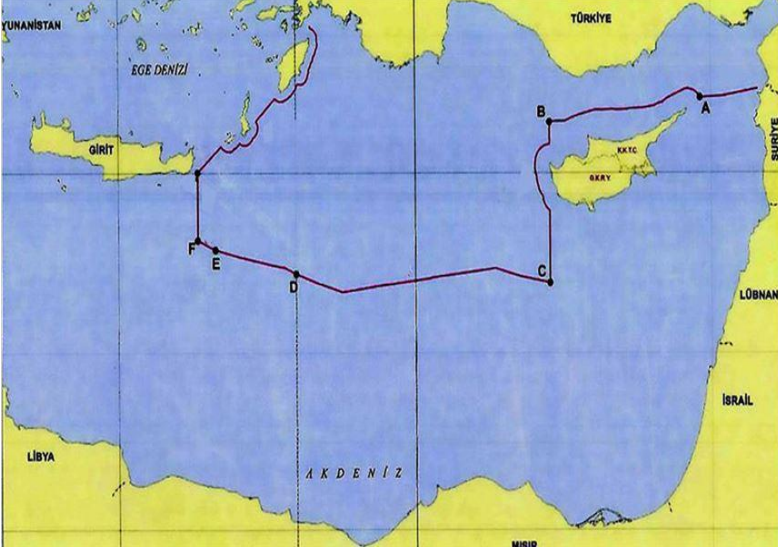
2. DOĞU AKDENİZ KRİZİ’NİN PERDE ARKASI

Doğu Akdeniz’de yetki alanları paylaşımı meselesi ise 2000’li yıllarda belirginleşmeye başlasa da aslında Türkiye ile Yunanistan arasındaki yetki alanları paylaşımı anlaşmazlığının kökleri 1950’li yılların sonuna Kıbrıs meselesine kadar götürülebilir. Zira Kıbrıs meselesiyle Türk-Yunan ilişkileri gerginleşmeye başlarken iki ülke arasındaki ilişkilerde uzlaşma atmosferi yerini güvenlik ikileminin belirleyici olduğu bir rekabet düzlemine bırakmıştır. Nitekim yetmişli yıllara gelindiğinde Türk-Yunan ilişkileri Kıbrıs meselesinin yanında kıta sahanlığı, karasularının genişliği, hava kontrol sahası gibi anlaşmazlıklarla kuşatılmıştır (Armaoğlu, 1999:418). İlerleyen dönemlerde de Türk-Yunan ilişkileri bu sorunlar etrafında şekillenmiş ve bahsi geçen sorunlara çözüm bulunamamıştır. İki binli yıllarda ortaya çıkan Doğu Akdeniz’de yetki alanlarının paylaşımı sorunu da aslında diğer sorunların etkisinde kaldığından dolayı aniden tırmanmış ve neticede yeni bir gerilim konusu hâline gelmiştir. Bu anlamda Doğu Akdeniz’deki sorunları ele alırken Türk-Yunan ilişkilerinin tarihsel süreci de dikkate alınmalıdır.

Çalışmanın asıl konusuna gelindiğinde ise Doğu Akdeniz’e kıyıdaş devletler olan Türkiye, KKTC, Mısır, İsrail, Filistin, Lübnan, Suriye, Libya, Yunanistan ve GKRY arasında MEB alanlarının sınırlandırılması çerçevesinde pazarlık, iş birliği ve rekabet ilişkisi yaşandığı görülmektedir. Doğu Akdeniz’de deniz alanlarının sınırlandırılmasına dair bugüne kadar yapılan en önemli antlaşmalar ise şunlardır: 17 Şubat 2003’te GKRY-Mısır MEB Sınırlandırma Antlaşması, 17 Ocak 2007’de Lübnan-GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşması (bu antlaşma Lübnan parlamentosu tarafından onaylanmadığı için henüz yürürlüğe girmemiştir), 17 Aralık 2010’da İsrail-GKRY MEB Sınırlandırma Antlaşması, 21 Eylül 2011’de Türkiye-KKTC

Kıta Sahanlığı Sınırlandırma antlaşması, 27 Kasım 2019'da Türkiye ve Libya Ulusal Mutabakat Hükümeti arasında deniz yetki alanlarına dair imzalanan antlaşma ve son olarak 6 Ağustos 2020'de duyurulan Mısır ile Yunanistan arasındaki MEB sınırlandırılması antlaşması (Acer, 2020:13).

Görsel 1: Türk tezlerine göre Türkiye'nin Kıta Sahanlığı, Kaynak: Anadolu Ajansı



Görsel 2: Yunan tezlerine göre Doğu Akdeniz'deki Kıta Sahanlıkları, Kaynak:21.Yüzyıl Türkiye Enstitüsü



Doğu Akdeniz'deki krizde Türkiye ile Yunanistan arasında deniz yetki alanlarının paylaşılması noktasında ise temel olarak iki sorunun yer aldığı söylenebilir. İlk sorun Yunanistan'ın Türkiye'nin "Mavi Vatan"ın bir parçası olarak gördüğü kıta sahanlığı alanını sınırlandırmak isteyen uzlaşmaz bir politika izlemesidir. Bu anlamda Türk tarafı, Yunanistan ve Kıbrıs'ın transatlantik ittifakının desteğiyle Doğu Akdeniz'i kontrol etme girişimlerini engellemek için "Mavi Vatan" doktrinini gündeme taşımıştır. Deniz üstünlüğünün gerekli olduğunu vurgulayan Mavi Vatan doktrini, Ankara'nın Kuzey Kıbrıs'la ilgili geleneksel güvenlik endişelerini bölgedeki doğal kaynaklara erişim vurgusu ile bir araya getirmektedir. Bu görüş hükümet çevrelerinden, muhalefetten ve toplumun büyük kısmından önemli ölçüde destek almaktadır (Adar ve Toygur, 2020:3). Yunanistan ise Ege ve Akdeniz'deki adaların da kıta sahanlığı alanına sahip olduğunu ileri sürerek Türkiye'nin kıta sahanlığı alanını ve Mavi Vatan olarak gördüğü bölgeyi sınırlandırmaya çalışmaktadır. Nitekim Yunan tarafı deniz yetki alanlarıyla ilgili olarak "Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos ve Meis hattını esas alarak orta hatta dayalı deniz yetki alanı sınırlandırması" yapmak istemektedir (Yayci, 2012: 19). Bu anlamda Türkiye'yi Antalya Körfezi'nde sınırlayan az bir kıta sahanlığı ve MEB alanı bırakmayı öngören Yunan tarafı uluslararası hukuk normları ile de bağdaşmayan bir tutum sergilemektedir. Zira bahsi geçen adalar "Ters Tarafta yer alan adalar olduklarından dolayı" kıta sahanlığına gerekçe oluşturamaz (Yayci, 2012:20). Üstelik Yunanistan'ın Ege ve Akdeniz'deki adalar üzerinden kıta sahanlığı talepleri uluslararası hukuka uygun görünmemektedir. Buna rağmen Yunanistan ve GKRY uluslararası hukuka aykırı olarak kıyıdaş devletlerle antlaşmalar imzalamıştır. Bu durum Türkiye'nin tepkisini de beraberinde getirmiştir (Blanc, 2013) Türk tarafı Ege ve Akdeniz'deki Yunan adalarının kıta sahanlığının olamayacağını, Türkiye ile Yunanistan arasındaki kıta sahanlığının ana karaları baz alan ve uluslararası hukukun işaret ettiği hakça ilkeler çerçevesinde belirlenebileceği görüşünü savunmaktadır (Kedikli ve Deniz, 2015:415) İkinci temel sorun ise GKRY'nin kendisini tüm Kıbrıs'ın temsilcisi olarak görmesi ve bu bağlamda Doğu Akdeniz'le ilgili tek taraflı uluslararası antlaşmalara girişmesidir. İlk olarak "Kıbrıs Cumhuriyeti" adı altında 2003 yılında MEB ilanında bulunan GKRY ilerleyen dönemlerde Mısır, Lübnan ve İsrail ile antlaşmalar imzalamıştır. Dahası deniz yetki alanları konusundaki antlaşmalarını güvence altına almak isteyen Rum yönetimi ABD ve Fransa'ya kendi ülkesinde askeri üs kurma yetkisi dahi vermiştir. Ayrıca GKRY 7 Kasım 2018 tarihinde ABD ile savunma ve iş birliği antlaşması imzalamıştır (Yorulmaz, 2019: 82). ABD ve AB'nin de desteğini alan GKRY bir LNG (sıvılaştırılmış doğalgaz) tesisi kurup enerjide ticaret merkezi olmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda GKRY İsrail ile doğalgaz boru hattı antlaşması dahi imzalamış durumdadır ("Greece, Israel, Cyprus Sign EastMed Gas Pipeline Deal", 2020). Yunanistan'ın da desteklediği Rumların bu politikası ise Türkiye ve KKTC tarafından tepki ile karşılanmaktadır. Nitekim Doğu Akdeniz meselesi, klasik güvenlik açısından incelendiğinde Güney Kıbrıs'ın uygulamaya çalıştığı politikalarla bir nevi

Türkiye'nin jeopolitik bütünlüğüne bir risk oluştururken, Yunanistan'ın Meis adası ve diğer adalar üzerinden uygulamak istediği politikalar aracılığıyla da Türkiye'nin jeopolitik bütünlüğüne de bir tehdit oluşturmaktadır. Bu anlamda Türkiye'nin jeopolitik güvenliği için Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarının paylaşımı sorunu hayati bir öneme sahiptir. Türkiye de Yunanistan ve GKRY'nin iddia ve faaliyetlerine Mavi Vatan Doktrini bağlamında cevap vermektedir.

3. DOĞU AKDENİZ'DEKİ DİĞER ÖNEMLİ AKTÖRLER VE ÇÖZÜM İÇİN ÖNERİLER

Doğu Akdeniz bölgesindeki tansiyonun bu denli yükselmesinin en temel sebeplerinden birisi bölgede bulunan hidrokarbon kaynaklarıdır. Nitekim Doğu Akdeniz bölgesi deniz ticareti ve enerji taşımacılığının yanında önemli miktarda bulunduğu düşünülen hidrokarbon kaynaklarıyla da istisnai bir yere sahiptir (Kedikli ve Deniz, 2015:403) Tahmini olarak bölgede on beş trilyon metre küp doğalgaz ve petrol kaynakları olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple de Doğu Akdeniz bölgesi Avrasya, Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinin enerji ve ekonomik güvenlikleri için önemli bir mücadele alanı haline gelmiştir (İstikbal ve Boyraz, 2019:71). Bu anlamda bölgede ABD (Noble, Exxon Mobil), Fransa (Total), İtalya (Eni) gibi pek çok ülkenin enerji şirketleri sondaj faaliyetlerinde bulunmaktadır (Türkoğlu vd., 2018:601). Bu sondaj faaliyetleri, genellikle Yunanistan-GKRY ikilisinin Doğu Akdeniz'deki ortak girişimleri çerçevesinde gerçekleşmektedir. Ancak asıl sorun bu faaliyetlerin Türkiye'nin kıta sahanlığı haklarını yok sayan bir tutumla ve Türkiye'nin deniz alanları ile çakışan bölgeleri de içeren bir şekilde gerçekleşmesidir (Şeker, 2020:310). Bu anlamda Yunanistan ve GKRY tek taraflı eylemlerle Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon kaynakları üzerinde hakimiyet kurmak istemektedir. Öte taraftan KKTC'nin bölgedeki saha faaliyetleri için Türk Petrolleri'ne tam yetki vermesiyle Türkiye ve KKTC arasında Doğu Akdeniz bölgesinde eşgüdüm sağlanmıştır. Bu şekilde Türk tarafı Doğu Akdeniz'de Yunan tarafının oldubitti çabalarına hem fiili hem de diplomatik olarak karşı koymaktadır (İstikbal ve Boyraz, 2019:81). Yunan tarafı Kıbrıs civarındaki Türk MEB'inin kırk bir bin kilometre kareye tekabül ettiğini ileri sürerken, Türk tarafının belirlediği MEB alanı ise yüz kırk beş bin kilometre karedir. Kıbrıs'la alakalı en önemli sorunlardan biri de bu farklı rakamlardan kaynaklanmaktadır. 2008'deki kriz ile ekonomisi büyük bir zarar gören Yunan ve Rum tarafı umutlarını bölgede bulunacak hidrokarbon rezervlerine bağlamış, bu konuda da AB ülkelerinden ve ABD'den de destek bulmuştur. Örneğin, AB'nin de destek verdiği Doğu Akdeniz Doğalgaz Boru Hattı projesi (EastMed) ile İsrail ve Kıbrıs kıyılarında bulunan doğalgaz kaynaklarının Avrupa'ya aktarılması planlanmaktadır (İstikbal ve Boyraz, 2019:75).

Doğu Akdeniz'deki denklemin diğer bölgesel aktörleri ise İsrail, Lübnan, Mısır, Filistin ve Suriye gibi bölgesel aktörlerdir. Adı geçen

devletlerin Doğu Akdeniz krizi bağlamındaki tutumu ise kısaca şöyledir: Suriye özellikle 2011 yılından önce bölgede çeşitli hidrokarbon arama çalışmaları yapmış olsa da ülkesindeki olayların kontrolden çıkması üzerine Doğu Akdeniz'e yönelik faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmıştır. Ancak bu süreçte Rusya, Suriye'nin Akdeniz kıyılarında etkinliğini arttırmaya başlamış ve Esad rejimi ile yaptığı çeşitli antlaşmalarla Doğu Akdeniz'in önemli limanlarında konuşlanmıştır. Dahası çeşitli Rus firmalarının Doğu Akdeniz'de doğalgaz çıkarılması ile alakalı Esad rejimi ile antlaşmalar yaptığı bilinmektedir (Türkoğlu vd., 2018:605). Asıl dikkat çekici husus ise Suriye'nin Doğu Akdeniz'de en uzun kıyılardan birine sahip olması ve bu anlamda Suriye'nin alacağı tavrın çok önemli olacaktır. İlerleyen süreçte Suriye'yi MEB tartışmalarında yanına alacak tarafın önemli bir avantaj sağlayacağı açıktır.

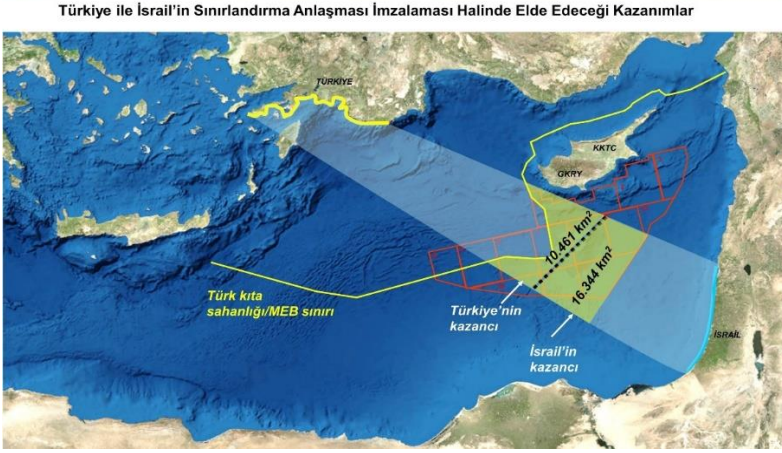
Doğu Akdeniz'deki bir diğer önemli aktör ise İsrail'dir. Doğu Akdeniz'de bulunan hidrokarbon rezervleri açısından en avantajlı ülkelerden birisinin İsrail olduğu görülmektedir. İsrail, kendi kıta sahanlığında bulunan rezervler sayesinde enerji bağımlılığından kurtulmanın yanı sıra enerji ihracatçısı bir ülke haline gelme potansiyeli barındırmaktadır (Kedikli ve Deniz, 2015:410). Lübnan ise enerji konusundaki ithal bağımlılığına rağmen gerek İsrail'le yaşadığı siyasi sorunlar gerekse de karşı karşıya kaldığı iç krizler sebebiyle Doğu Akdeniz meselesine yeterince eğilememiştir. Son olarak Lübnan patlamalarında görüldüğü üzere bu ülkenin etkinliği ve hareket kabiliyeti iç dinamikler sebebiyle sınırlıdır (Cinal Özdemirci, 2020:10) Lübnan'la benzer şekilde Filistin'in de İsrail sebebiyle Doğu Akdeniz üzerinde etkili bir politika uygulayamadığı görülmektedir. Mısır ise Doğu Akdeniz denkleminde İsrail ve Yunan-Rum tarafı ile benzer bir konumdadır. Ekonomik sorunlarla boğuşan ve enerjide dışa bağımlı olan Mısır için Doğu Akdeniz'deki rezervler adeta bir can simidi gibidir.

Bölgesel aktörlerin yanında Doğu Akdeniz'deki enerji güvenliği meselesine dahil olan başka aktörler de bulunmaktadır. Bunların en önde gelenleri ise ABD, AB ülkeleri (Fransa ve İtalya daha belirgin olarak) ve Rusya'dır. Özellikle ABD ve Fransa Yunan-Rum tarafına yakın bir tutum takınırken bölgedeki enerji denkleminde kendilerine kazanç sağlama peşindedir. Örneğin Fransa, Doğu Akdeniz'de herhangi bir kıta sahanlığı ya da MEB bölgesine sahip olmamasına rağmen; hem daha bağımsız bir Avrupa dış politikası arayışı, hem de 2020 başlarındaki Türk müdahalesinin ardından Libya'daki güç dengesinin kendi aleyhine değişmesinden duyduğu rahatsızlık sebebiyle Yunanistan ve GKRY'e yönelik desteğini arttırmıştır. Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Pax Mediterranea adıyla Türkiye'yi dışlayan bir Akdeniz koalisyonunun kurulmasını hedeflemektedir (Adar & Toygur, 2020, ss. 3-4). Diğer taraftan Rusya Suriye'nin Tartus kentindeki deniz tesisini genişletmiş ve beraberinde uzun vadeli bir kiralama anlaşması yapmıştır. Bu minvalde Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki nüfuzu artmaktadır. Ayrıca Çin de bölgeye yakın ilgi göstermektedir. Öyle ki Rusya ve Çin

bölgede on günlük bir deniz tatbikatı dahi gerçekleştirmiştir (Rubin ve Eiran, 2019:982).

Türkiye ise Libya ile yaptığı MEB antlaşmasıyla belirli bir avantaj sağlamış olsa bile yine de kendisine karşı kurulmuş bir Doğu Akdeniz cephesi (Mısır, İsrail, Yunanistan ve GKRY) ile karşı karşıyadır. Bu bloku kırmak ise Türkiye'nin önceliği olmalıdır. Ancak Türkiye'nin Mısır ve İsrail'le yaşadığı siyasi anlaşmazlıklar bu iki ülkenin Doğu Akdeniz bölgesinde Yunanistan ve Güney Kıbrıs'la yakınlaşmalarını kolaylaştırmaktadır. İsrail ve Mısır'ın, GKRY ve Yunanistan'la yakınlaşması Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki etkinliğini ve nüfuzunu aşındırmaktadır. Her ne kadar Türkiye'nin Libya ile yaptığı deniz yetki alanlarına dair antlaşma önemli bir gelişme olsa da Mısır ve İsrail ile en azından asgari konularda mutabakata varılmadığı takdirde bu antlaşma tek başına yeterli olmayacaktır. Türkiye'nin Mavi Vatan olarak belirlediği alanı başta Yunanistan olmak üzere diğer devletlere ve uluslararası topluma kabul ettirebilme süreci; Lübnan, Mısır, İsrail, Filistin ve Suriye gibi devletler yapılacak antlaşma ve müzakereler çerçevesinde şekillenecektir. Örneğin Türkiye'nin Libya ile yaptığı antlaşmanın benzerini İsrail ile imzalaması durumunda GKRY ve Yunanistan'ın Doğu Akdeniz'deki Türkiye aleyhindeki faaliyetleri ve gayri hukuki girişimleri akamete uğrayacaktır. Ancak İsrail'in GKRY ile 2011 yılında yaptıkları antlaşma, Yunan ve Rum tarafının elini güçlendirmiştir. Bu durumu, dönemin GKRY Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanı Nicos A. Rolandis "sınır olarak ortay hattın belirlenmesinin çok önemli ve kendileri için çok büyük bir başarı olduğunu, GKRY'nin bu antlaşma ile sahip olduğunun dört katı fazlası bir alanda egemenlik haklarına sahip olduğunu, GKRY'nin hakkından fazlasını aldığını" belirtmek suretiyle açık bir şekilde ortaya koymuştur (Yaycı vd., 2020). Bu anlamda GKRY, İsrail ve diğer ülkelerle yaptığı antlaşmalarla neredeyse eşit deniz yetki alanına sahip olurken, diğer kıyıdaş devletlerin deniz yetki alanını da sınırlandırmaya çalışmıştır. Türkiye ve İsrail arasında deniz yetki alanı sınırlandırılması antlaşması imzalanması ise her iki ülke için de avantajlı olacaktır. İsrail ile yapılacak olası bir deniz yetki alanı antlaşması Türkiye için yaklaşık 10.462km² deniz alanı kazancını ifade ederken, İsrail için 16.344 km², Filistin için ise 10.200 km² deniz alanı kazancına tekabül etmektedir (Yaycı vd., 2020). Şekil 3'te İsrail ve Türkiye'nin olası bir antlaşmadan elde edecekleri kazançları görmek mümkündür.

Görsel 3: Türkiye ile İsrail'in Sınırlandırma Anlaşması İmzalaması Hâlinde Elde Edeceği Kazanımlar, Kaynak: BAU DEGS



Türkiye'nin Mısır ile mutabakat sağlaması durumunda ise yine Yunanistan ve GKRY büyük bir kayıp yaşayabilecekken Türkiye ve Mısır avantajlı çıkacaktır. Ancak güncel gelişmeler tam aksi bir süreci beraberinde getirmiş ve Ağustos 2020 yılında Yunanistan ve Mısır arasında deniz yetki alanlarının paylaşımına dair bir antlaşma imzalanmıştır. Aslında Yunanistan ve GKRY'nin Akdeniz'deki deniz yetki alanları ile alakalı olarak Mısır'ı kendi yanlarına çekme mücadeleleri 2000'lerin başına kadar uzanmaktadır. Ancak bu ilk evrede Mısır, Yunanistan ile Türkiye arasındaki deniz yetki alanlarına dair ihtilafa direkt dahil olmaktan kaçınmıştır. Bu anlamda Mısır yöneticileri, Yunanistan'ın girişimlerine "öncelikle Türkiye ile antlaşma yapmaları yönündeki telkinlerle" cevap vermiştir (Acer, 2020:15). Ancak 2014 yılında Sisi'nin Mısır'da iktidara gelmesiyle Türkiye-Mısır ilişkileri bozulmuş ve taraflar farklı bloklara doğru yaklaşmıştır. 2019 yılındaki Türkiye ile Libya arasındaki deniz yetki alanlarına dair antlaşma ise Mısır açısından bir başka kırılma noktası olmuştur. Türkiye ile Libya arasındaki antlaşmaya en az Yunanistan kadar itiraz eden Mısır, bu antlaşmanın Mısır'ın haklarına ve yetki alanlarına aykırı olduğunu, antlaşmanın yalnızca siyasi ve ekonomik boyutunun olmadığını askeri boyutunun da önemli bir yer tuttuğunu ileri sürmüştür (Kızılay, 2021:38-39). Böylece Mısır ile Yunanistan arasındaki öteden beri süren görüşmeler hızlanmış ve akabinde bu iki ülke yukarıda belirtilen deniz yetki alanları antlaşmasını imzalamıştır. Şekil 4'te görülebileceği üzere bu antlaşmayla iki devlet kırmızı çizgiler arasında kalan bölgeyi kendi aralarında deniz yetki alanlarına ayırdıklarını deklare etmişlerdir. Ayrıca bu iki ülke kendi aralarındaki antlaşma ile Türkiye ve Libya arasındaki deniz yetki alanları antlaşmasının da geçersiz olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ancak Mısır ve Yunanistan arasındaki antlaşma Türkiye'nin 28 Kasım 2019 tarihinde Libya ile yaptığı antlaşmaya aykırı olmasının yanı sıra Türkiye'nin Ege ve Akdeniz kıyılarındaki deniz yetki alanlarını da dikkate almadan yapılmıştır. Türkiye bu antlaşmanın hukuka aykırı olduğunu ifade etmiş ve yok hükmünde gördüğünü deklare etmiştir. Zira Mısır ve Yunanistan

arasında deniz sınırı çizmelerine dayanak olacak bir coğrafi ve hukuki altyapı olmadığı gibi antlaşmanın içeriği uluslararası hukukun hakça ilkeler prensibi ile de uyuşmamaktadır. Nitekim “hakça bir çözüm oluşturma yönündeki temel kural gereği, özellikle anakara coğrafi unsurları temelinde bir esas (primary) sınır belirlenmesi ve ancak ikinci aşamada hatta ikincil bir unsur olarak adaların çeşitli nitelikleri bağlamında değerlendirilmesi, hakça bir çözümü bozmadıkları derecede etki tanınması yerleşmiş bir içtihatır” (Acer, 2020:23)

Şekil 4: Mısır-Yunanistan ve Türkiye-Libya Sınırlandırma Anlaşmaları, Kaynak: Timeturk



Bu minvalde Mısır ve Yunanistan'ın Yunan adalarını deniz yetki alanına esas teşkil eden bir antlaşma imzalaması, Türkiye'nin deniz yetki alanlarını hiçe sayan ve hakça ilkelerle bağdaşmayan bir tutumdur. Mısır ile Yunanistan arasında imzalanan ve Türkiye'nin onaylamadığı antlaşmada, dikkat çekilmesi gereken bir başka nokta ise Meis adasının antlaşmaya dahil edilmemiş olmasıdır. Bu durum, Mısır'ın halen Türkiye'yle köprüleri tamamen atmadığını gösterdiği gibi ilerleyen dönemlerde olası bir müzakere sürecinin de önemli bir boyutunu oluşturacak bir konuya işaret etmektedir. Bu anlamda Türkiye'nin Mısır'la yapıcı ilişkiler kurması Mısır-Yunanistan arasındaki deniz yetki alanları antlaşmasının akamete uğramasına imkân tanyabilir. Üstelik Mısır'la Türkiye arasında olası bir deniz yetki alanı antlaşması, GKRY'nin temelsiz iddialarını da büyük ölçüde boşa çıkaracaktır. Türkiye Mısır ve İsrail'in yanı sıra Lübnan, Filistin ve Suriye gibi ülkelerle deniz yetki alanı antlaşmaları imzalayabildiği takdirde ilerleyen dönemlerde elini önemli ölçüde güçlendirecek ve Doğu Akdeniz'deki konumunu da pekiştirecektir.

Öte yandan Doğu Akdeniz bölgesindeki rekabetin şiddetlenmesi tüm taraflar için olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Jabbour ve Rebière, 2014:33). Öncelikle tarafların güvenlik maliyetleri artmakta, ikinci olarak tartışmalı

sınırlar üzerinde sondaj yapacak firma bulmak zorlaşmaktadır. Ayrıca sermaye yoğun yatırımlar konusunda bu tür firmalar isteksiz kalabilmektedir. Diğer taraftan bölgede entegre bir boru hattı kurulmasının getireceği faydalardan taraflar mahrum kalmaktadır (Rubin ve Eiran, 2019:988).

Sonuç

2000’li yıllardan itibaren Doğu Akdeniz’de önemli miktarda hidrokarbon kaynaklarının bulunduğu anlaşılması; birçok devletin dikkatini bu bölgeye çekmiş, böylece Levant (Doğu Akdeniz) bölgesinde jeopolitik, ekonomik ve ontolojik bir mücadele baş göstermiştir. Bu mücadeleye bölgesel ve küresel pek çok aktör dahil olmuştur. Üstelik Yunanistan ve GKRY’nin çeşitli devletlerle MEB antlaşmaları yapma yönündeki adımları ve Kıbrıs’ta sondaj faaliyetlerini hızlandırması Türkiye ve KKTC’nin karşı hamlelerde bulunmasını beraberinde getirmiştir. Türkiye’nin Mısır ve İsrail ile yaşadığı siyasi krizlerden de yararlanan Yunanistan ve GKRY, bu iki ülkeyle ilişkilerini geliştirerek Doğu Akdeniz’de Türkiye’nin etkisini zayıflatmaya yönelik hamlelerde bulunmaya başlamıştır. Örneğin İsrail ile GKRY 2012 yılında Savunma ve İş birliği Antlaşması imzalamıştır (Kedikli ve Deniz, 2015:410). Türkiye, Doğu Akdeniz’deki bu denklemi kendi lehine değiştirebilmek için Libya’nın meşru hükümeti ile ilişkilerini geliştirmiş ve akabinde Libya Mutabakat Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında “Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Mutabakat” antlaşması imzalanmıştır (Acer, 2019:11). Bu antlaşmayla Türkiye Doğu Akdeniz’deki denklemde kendisi açısından önemli bir kazanım sağlamıştır. Öte yandan Türkiye’nin Libya’daki kazanımlardan ve faaliyetlerinden birçok Avrupa ülkesi rahatsız olmuş ve Türkiye’ye cephe almıştır. Bunun yanında Yunanistan, ABD nezdindeki diplomatik çabalarını arttırmıştır (“Libya Crisis: France Suspends Nato Mission Role Amid Turkey Row”, 2020). Dahası Yunanistan ve Mısır Türkiye ile Libya arasında imzalanan bahsi geçen antlaşmayı geçersiz gördüklerini deklare etmişler ve bu süreçte birbirlerine giderek daha çok yakınlaşmaya başlamışlardır. Neticede Mısır ile Yunanistan arasında 6 Ağustos’ta ilan edilen ve parlamentoları tarafından onaylandığı takdirde yürürlüğe girecek olan deniz yetki alanlarının sınırlandırılması ile ilgili bir antlaşma imzalanmıştır. Tüm bunlar Doğu Akdeniz Krizi’ni derinleştirmiştir.

Türkiye denizlerdeki kendi egemenlik alanı yani “Mavi Vatan’ı” olarak gördüğü bir bölgenin başka devletler tarafından paylaşılacağını ifade etmiş ve bunu NAVTEX ilanları ile de fiiliyata dökmüştür. Türkiye’nin bu hamlelerine ise Yunanistan ve GKRY, AB liderlerine Türkiye’ye yaptırım uygulaması yönünde çağrıda bulunarak ve Savunma Konseyini acil olarak toplayarak cevap vermiştir (Türkiye yeni bir NAVTEX ilan etti, 2020). Dahası, İsrail, Mısır ve Fransa gibi ülkeler Yunanistan ve GKRY’ne desteğini açıklayarak Türkiye’nin karşısında yer almışlardır. Türk yetkililer ise kendi kıta sahanlığı ve MEB alanları olarak gördüğü bölgelerde egemenlik haklarını koruma yönünde adımlar attıklarını ve uluslararası hukuka uygun olarak

hareket ettiklerini ifade etmişlerdir. Bu çerçevede de sondaj arama faaliyetlerini arttıran ve Doğu Akdeniz’de kendi kıta sahanlığı ve MEB bölgesi olarak gördüğü bölgelere donanmasını yönlendiren Türkiye bir anlamda egemenlik haklarını korumaya çalışmaktadır. Fransa’nın bile askeri firkateyn gönderdiği, AB’nin de çeşitli yaptırım tasarılarıyla dâhil olduğu, ABD, Rusya ve Çin gibi ülkelerin de dikkatle gözlemlediği bu krizin belli bir süre bölgesel ve küresel olarak önemli bir yer tutacağı görülmektedir. İlerleyen süreçte Doğu Akdeniz’deki deniz yetki alanları denkleminin bölge ülkeleri arasındaki ilişkiler üzerinden şekilleneceği söylenebilir. Bu anlamda Türkiye’nin Mısır, İsrail ve Lübnan ile ilişkilerinde yapıcı adımlar atması ve böylece Yunanistan ile GRKY arasındaki deniz yetki alanları anlaşmazlığı meselesinde elini güçlendirmesi yararlı olacaktır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış Bağımsız

Yazar Katkısı: Ramazan İzol %100

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışma için destek alınmamıştır.

Etik Onay: Bu makale, insan veya hayvanlar ile ilgili etik onay gerektiren herhangi bir araştırma içermemektedir

Çıkar Çatışması Beyanı: Çalışma kapsamında herhangi bir kurum veya kişi ile çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Peer Review: Independent double-blind

Author Contributions: Ramazan İzol %100

Funding and Acknowledgement: No support was received for the study.

Ethics Approval: This study does not contain any human or animal research that requires ethical approval.

Conflict of Interest: The authors declare that they have no conflicts of interest.

Kaynakça

- Acer, Y. (2019). Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanları ve Türkiye-Libya Mutabakatı. *SETA Analiz*.
- Acer, Y. (2020). Doğu Akdeniz’de Yunanistan-Mısır Deniz Sınırı Antlaşması ve Türkiye. *Adalet Dergisi*, 65, 13-26.
- Adar, S., & Toygur, I. (2020). Turkey, the EU and the Eastern Mediterranean Crisis. *The Centre for Applied Turkey Studies*, SWP.
- Akgönül, S. (2014). *Vers une nouvelle donne dans les relations gréco-turques ? İçinde Vers une nouvelle donne dans les relations gréco-turques ?* Institut français d’études anatoliennes.
<http://books.openedition.org/ifeagd/149>
- Armaoğlu, F. (1999). *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*. Alkım Yayınları.
- Bayram, M. H. (2015). Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin Tartışmalı Deniz Yetki Alanları. *Sahil Güvenlik Dergisi*, 25, 52-58.

- Blanc, P. (2013). Chypre: Un triple enjeu pour la Turquie. *Hérodote*, 148, 83-102.
- Buzan, B., Wæver, O., Wæver, O., & De Wilde, J. (1998). *Security: A new framework for analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Cinal Özdemirci, A. S. (2020). *Lübnan 'ın Kalbinde Yangın: Beyrut Limanı Patlamaları*. Orsam Bakış. https://www.academia.edu/43839800/ORSAM_Bak%C4%B1%C5%9F_132_A_Selcan_%C3%96zdemirci_Cinal_L%C3%BCbnan_%C4%B1n_Kalbinde_Yang%C4%B1n_Beyrut_Liman%C4%B1_Patlamalar%C4%B1_A%C4%9Fustos_2020
- Greece, Israel, Cyprus Sign EastMed Gas Pipeline Deal. (2020). Reuters. <https://www.reuters.com/article/us-greece-cyprus-israel-pipeline/greece-israel-cyprus-sign-eastmed-gas-pipeline-deal-idUSKBN1Z10R5>
- İstikbal, D., & Boyraz, H. M. (2019). Doğu Akdeniz Enerji Kaynaklarına Ekonomi-Politik Bir Yaklaşım. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, 3(5), 69-86.
- Jabbour, J., & Rebière, N. (2014). La Turquie au coeur des enjeux géopolitiques et énergétiques régionaux. *Confluences Méditerranée*, 91(4), 33-51. Cairn.info. <https://doi.org/10.3917/come.091.0033>
- Kanat, D. Ö. Ü. S., & Aktel, P. D. M. (2019). Küreselleşme ve Güvenlik: Ulusal Güvenliğe Yönelik Yakın Yeni Tehditler. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 6(15), 112-126.
- Kedikli, U., & Deniz, T. (2015). Enerji Kaynakları Mücadelesinde Doğu Akdeniz Havzası ve Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı. *Alternatif Politika*, 7(3).
- Kızılay, Ş. (2021). Doğu Akdeniz'in Güney Ülkesi: Mısır. *Ds Journal*, 2(1), 29-39.
- Libya Crisis: France Suspends Nato Mission Role Amid Turkey Row. (2020). BBC News. https://www.bbc.com/news/world-europe53262725?intlink_from_url=https://www.bbc.com/news/topics/cddqndv7rmt/mediterranean-sea&link_location=live-reporting-story

- Özgen, C. (2013). Doğu Akdeniz’de Enerji Güvenliğine Yönelik bir Girişim: Akdeniz Kalkanı Harekâtı. *Akademik Orta Doğu: Altı Aylık Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 101-114.
- Öztürk, T., & İrfanoğlu, E. (2021). Amerikan Dış Politikasında Jeopolitiğin Önemi. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 21(1), 17-27.
<https://doi.org/10.25294/auibfd.809368>
- Pazarıcı, H. (1986). Le contentieux gréco-turc en Mer Egée. CEMOTI, *Cahiers d’Études sur la Méditerranée Orientale et le monde Turco-Iranien*, 2(1), 67-85. <https://doi.org/10.3406/cemot.1986.870>
- Rubin, A., & Eiran, E. (2019). Regional maritime security in the eastern Mediterranean: Expectations and reality. *International Affairs*, 95(5), 979-997. <https://doi.org/10.1093/ia/iiz146>
- Steele, B. J. (2007). *Ontological Security in International Relations: Self-Identity and the IR State*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203018200>
- Şeker, B. Ş. (2020). Doğu Akdeniz Enerji Güvenliği Eksenli: Yunanistan-GKRY’nin Muhtemel Politikalarının Analizi ve Türkiye’nin Tutumu. İçinde Yeni Deniz Güvenliği Ekosistemi ve Doğu Akdeniz, TASAM, (ss. 280-319).
- Türkiye yeni bir NAVTEX ilan etti.* (2020, Temmuz 29). Sputnik Türkiye.
<https://tr.sputniknews.com/20200729/turkiye-yeni-bir-navteX-ilan-etti-1042550663.html>
- Türkoğlu, N., Bayar, R., Karabacak, K., Ceyda, K., Anlı, H., Kılar, E., Gökkaya, Acar, I., & Yılmaz, M. (2018, Eylül). *Doğu Akdeniz Kıta Sahanlığı Sorunsalı Üzerinden Doğalgaz Paylaşımı*. TÜCAUM 30.Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu, Ankara.
- Yaycı, C., Turan, A. B., & Dikmen, H. F. (2020, Eylül 19). *Türkiye ve İsrail Deniz Yetki Alanları Sınırlandırma Antlaşması İmzalarsa, Bu Antlaşma Türkiye ve İsrail’in Yararına Olduğu Gibi Filistin’in de Yararına Olur* [Türk Denizcilik ve Global Stratejiler Merkezi].
<https://baudegs.com/turkiye-ve-israil-deniz-yetki-alanlari-sinirlendirme-antlasmasi-imzalarsa-bu-antlasma-turkiye-ve-israilin-yararina-oldugu-gibi-filistin-in-de-yararina-olur-2/>
- Yaycı, C. (2012). Doğu Akdeniz’de Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu Ve Türkiye. *Bilge Strateji*, 4(6), 1-70.

Yılmaz, N. F. (2005). Petrol ve Doğal Gaz Boru Hatları Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Tesisat Mühendisliği Dergisi*, 87, 4-14.

Yorulmaz, R. (2019). Sıcak Gündem: Doğu Akdeniz. *ORSAM Orta Doğu Analiz*, 10(88), 80-83.

Extended Abstract

The main purpose of this study is to deal with the issue of delimitation of maritime areas in the Eastern Mediterranean, which has emerged as an important crisis in recent years, in the context of international relations discipline.

The Eastern Mediterranean is a region marked by history and strategic rivalries. In recent decades, it has been the scene of several conflicts between Turkey and two EU Member States, Greece and the Republic of Cyprus, linked to the unresolved dispute over the island of Cyprus and the contestation of certain borders maritime. With the recent discovery of large deposits of natural gas under the seabed and the prospect of finding still more, the Eastern Mediterranean takes on an increased strategic role. This situation comes against the background of Turkey's heavy dependence on natural gas imports, which encourages it to try to diversify its sources of energy supply.

One of the issues that the recent discovery of gas deposits off the coast of Cyprus has brought back to the fore is that of the exclusive economic zone (EEZ) of the island. Normally, the United Nations Convention on the Law of the Sea of 1982 grants States EEZs, that is to say maritime areas whose resources they have the exclusive right to exploit. These areas extend up to 200 nautical miles (about 370 km) from the country's baseline, which is generally the low-water mark.

The "Blue Homeland" doctrine (Mavi Vatan in Turkish) is a naval doctrine first expressed in 2006. It advocates a more assertive attitude on the part of Turkey in order to assert its control over the maritime spaces surrounding the country, especially the Eastern Mediterranean. The stated goal is to increase Turkey's influence regionally and internationally and provide it with access to energy resources that will support its economic and demographic growth without having to depend on other players. Although enunciated in the 2000s, this doctrine has only recently taken hold in Turkish foreign policy discourse. It fits perfectly with the new attitude adopted by Ankara and its manifest desire to reconnect with the past glory of the Ottoman Empire by expanding its influence throughout the region.

Research questions are what are the geopolitical and security issues that led to the emergence of the Eastern Mediterranean Crisis? What factors contributed to the exacerbation of this crisis? What are the perspectives of the parties in the Eastern Mediterranean Crisis and what kind of power struggle is this crisis shaped on?

When we look at the domestic and foreign literature on the Eastern Mediterranean crisis, first of all, some studies evaluate this crisis in terms of

international law. In this sense, according to the Turkish theses, the Greek side, which envisages leaving a small continental shelf and Exclusive Economic Zone Area that borders Turkey in the Gulf of Antalya, also exhibits an attitude that is incompatible with international legal norms because the aforementioned islands cannot constitute a justification for the continental shelf “because they are islands on the opposite side” (Yayci, 2012:20). According to the Greek theses, the Greek islands in the Aegean Mediterranean and the Greek Cypriot Administration have a continental shelf area, in this way, the Greek side is trying to limit the continental shelf area of Turkey and the region it sees as the Blue Homeland (Akgönül, 2014). Secondly, some studies interpret the crisis here as geopolitical competition and power struggle. In this respect, the Eastern Mediterranean crisis is mostly considered a reflection of the power struggle between Turkey and its regional rivals (Rubin & Eiran, 2019).

In this study, mostly qualitative research methods were used. In this respect, books, articles, and news sites were reviewed and a comparative analysis was made. In addition, diagrams and pictures were also used.

The problems between Greece and Turkey in the Eastern Mediterranean are shaped around the delimitation of maritime jurisdiction areas. According to international maritime law, the declaration of a coastal state as a continental shelf is a non-obligatory natural right. On the other hand, the continental shelf must be declared by the relevant state. The country with a continental shelf or EEZ area in a region has sovereignty and authority over the seabed and sea areas in that region. The continental shelf can extend to two hundred miles and beyond if the width of the sea areas is sufficient. However, for the states located around a narrow sea, as in the Eastern Mediterranean, the process of determining the EEZ area should be realized through international agreements and by equitable principles, rather than unilateral initiatives, according to the law of the sea convention. In this context, the parties must conclude international agreements to determine the EEZ areas in the Eastern Mediterranean. The Eastern Mediterranean Crisis resulted from the inability to make such agreements. In addition, the interests and rivalries of regional and global powers in the region deepened the crisis in the Eastern Mediterranean. Understanding that there are significant amounts of hydrocarbon resources in the Eastern Mediterranean, especially since the 2000s; attracted the attention of many states to this region, thus a geopolitical, economic, and ontological struggle emerged in the Eastern Mediterranean region. Many regional and global actors have been involved in this struggle.